

„Jéé, kocourek,“ volá nadšeně pětiletý prcek u klece s ospalým binturongem. „A to je tady sám? Proč je zalezlý v tom kmeni, takhle ho vůbec není vidět,“ diví se tatínek a nevěřicně kroutí hlavou. „Co je tohle za zoo..., pojd', půjdeme se kouknout na levharta, ten snad spát nebude,“ dodá otec a odvádí malého zvědavce za další atrakcí.

S podobnými reakcemi se setkávají zaměstnanci snad všech zoologických zahrad na světě. Tu ostravskou nevyjímaje. Lidé přijíždějí za zvířaty a většina očekává, že je uvidí jako na obrázcích v dětských knížkách. Tygr trhá kus masa, opice se krmí banány, plameňák sedí vzorně na vejcích a lachtan? Jak jinak – hraje si s míčem. To, co zvenku vypadá jako idylické soužití několika stovek živočišných druhů, o které se s neutuchající láskou starají zapálení ošetřovatelé, ztrácí při bližším pohledu poněkud na romantice. Zvířecí i lidské příběhy se za branami zahrady odehrávají stejně silně jako kdekoli jinde.

a nahradili umělými. Dali jsme je do líhně a těsně před vyklubáním je vrátili zpátky do hnízda. Samiči jsme sice trochu ošálili, ale dílo se povedlo a unikátní odchov se podařil.“ A proč tolik radosti? Nestačilo nechat mláďata vylihnout mimo hnízdo a pak je vrátit matce? „Dříve se to dělalo běžně. Jenomže takto odchovaná mláďata si hned po vylihnutí zafixovala podobu toho, kdo je krmil a později ho považovala za jediného sexuálního partnera. Měli jsme například jeřábi samiči, která tokala jenom, když viděla ošetřovatele. Pro další chov byla nepoužitelná,“ říká R. Kopia.

Jsou druhy, které se v zahradách množí dobře a téměř bez lidské pomoci. „Pravidelně jednou za dva roky přivítáme na svět žirafí mládě. Zajímavé je, že je vždy porodí stejná samice, ačkoli potenciální matky chováme tři. Mysleli jsme si, že to může být samcem, tak jsme pořídili nového a zase s ním má mláďata jen ona. Ale to víte, takový je život,“ s úsměvem krčí rameny S. Derlich. Ostravská zoo už odchovála třináct žirafích miminek. Jejich příchody na svět tak málokoho překvapí.

Tygr na procházce

Ovšem vzpomínka na to, jak se po cestičce procházel tygr, vyvolává u zaměstnanců zoo ještě po čtyřech letech mrazení v zádech. „Kolegyně omylem otevřela jiné dveře, než měla. A najednou těsně kolem ní prošel tygr a vydal se z klece ven,“ říká S. Derlich. Nedošlo však ani na divokou honičku za litou šelmou, ani na mazlení s lidmi. „Ošetřovatelka se hrozně vyděsila. Okamžitě jsme volali policii, alarmovali lovce i veterináře. Návštěvníky jsme ukryli do pavilonů. Tygr nás nakonec

všechny překvapil. Byl tak konsternován neznámým prostředím, že jen chodil za klecí tam a zpátky. Nakonec se sám vrátil do boxu. Divili jsme se, jak jsou zvířata konzervativní,“ popisuje Stanislav Derlich a dodává, že nažraný tygr se přece nebude jen tak zbytečně prohánět a hledat kořist. V zoo má totiž 24hodinový servis.

Rezník mu šestkrát týdně připraví 14 kilo masa. Ošetřovatel ho před podáváním navěsí na háky do sauny, aby se ohřálo na teplotu zvířecího těla. Maso posype minerály a může servírovat. Zkrátka all inclusive. „Nejen tygrovi věnujeme při krmení takovou pozornost. Potravu musíme umět připravit všem chovaným zvířatům. Někdy jde o skutečné vychytávky,“ uvádí S. Derlich. Tak třeba opicím se pitný režim vylepšuje hořkým nebo ovocným čajem, občas dostanou i meltu. Pro orly, sovy nebo servaly se chovají v zázemí myši, morčata a kuřata. Červy mají na jídelníčku například některé druhy plazů nebo primátů. „Ostravská zoo má obrovskou výhodu v tom, že vlastní louky. Přes léto je sekáma a byložravé druhy zvířat krmíme trávou, na zimu sušíme seno. V tomto ohledu jsme schopni částečně se samozásobovat,“ dodává s tím, že mnohá zařízení musí trávu vozit zdaleka nebo celý rok kupovat seno. A to není zrovna levná záležitost.

Právě krmení, ačkoli se to nemusí na první pohled zdát, ovlivňuje výběr zvířat v zoo. „Některé druhy, jako například koala nebo panda, jsou takoví potravní specialisté, že je takřka nemožné je nakrmit. Koala se živí jenom čerstvým listím z blahovičnicku, který je původem z Austrálie. Roste už i na některých místech v Evropě, bylo by však přesto nutné čerstvé listí dovážet z velké dálky, takže pár koal by ročně sežral statisíce korun,“ vysvětluje Derlich. Koalí medvídci by se všem jistě líbili, desetinasobně vstupné už asi méně.

Správnou výživu zvířat často narušují návštěvníci. Pro lidoopy nejsou právě ideální potravou smažené brambůrky a lama, která lačně pokukuje po kornoutu se zmrzlinou, si pravděpodobně přivodí velké zdravotní problémy. „Lidé jsou nepoučitelní a do klecí a výběhů nahází kdeco. Po víkendech poznáme jejich štědrost podle průjmu a zažívacích potíží mnoha zvířat. Dokonce se stává, že na následky takového krmení uhynou,“ říká Derlich.

Kdo si hraje, nezlobí

V přírodě stráví zvířata sháněním a konzumací potravy většinu dne. V zahradě svou denní dávku většinou sežerou během chvilky, a pak se nudí. Ošetřovatelé pro ně proto vymýšlejí speciální program – takzvaný enrichment. Nejde o nic jiného, než o vyplnění volného času. I tady platí, že kdo má práci, nedělá hlouposti. „Když se slon nudí, dokáže neuvěřitelné kousky. Třeba se naučí strhávat elektrický ohradník jenom proto, aby někdo přišel a opravil ho. A dělá to pořád dokola. Zkrátka se tím baví,“ popisuje ošetřovatel Pavel Zvolánek. Jak zbavují chobotnatce těchto rozmarů? Potravu jim zavěšují na háky nebo schovávají ve výběhu, aby ji museli hledat. Uč je i téměř cirkusové kousky, jako třeba zvedání nohou nebo otevírání tlamy. To vše ne pro pobavení návštěvníků, ale kvůli nutným zdravotním prohlídkám a procedurám. Podobné je to se šimpanzy. „Pokud nemají dostatek zábavy, může v některých případech docházet i k takzvanému přeskokovému jednání – kymácí hlavou, stereotypně přecházejí po výběhu a podobně.“

Proto jim vymýšlíme program na míru. A co jiného je zabaví, než hledání potravy. Ovocnou přesnídávkou, jogurt s medem nebo tvaroh s marmeládou, které dobývají z umělého termitiště, by si dal i leckterý zmlsaný návštěvník,“ říká Jana Kanichová.

City zoo

Ošetřovatelé pro své svěřence dělají první poslední – vymýšlejí zábavu, připravují krmení, čistí boxy, pozorují jejich životy, a pokud je to nutné, lehce je korigují. Musí o nich vědět co možná nejvíce, studovat, konzultovat s kolegy z jiných zahrad i experimentovat. Sami zoo vnímají jako zvláštní svět. „Zoologická zahrada je taková exotika ve městě. Ta naše je navíc uprostřed zeleně, takže má uklidňující účinek. Ověřila jsem si, že ženy, které tady pracují, vypadají velmi mladistvě. To dělá ten čerstvý lesní vzduch,“ usmívá se J. Kanichová. Ostravské zahradě je věrná už 12 let a ke svým zvířatům má vztah přímo mateřský: „Když se narodí opičí mládě, mívám výraz šťastného šilence.“

Podobně je na tom ošetřovatel P. Zvolánek: „Předpokládám, že práci nezměním. Sloni mi přirostli k srdci.“ A to tak silně, že pokud odjede s rodinou na dovolenou, nezapomene pravidelně telefonovat bratrovi Danielovi, jak se mají. Ten jejich kouzlu totiž propadl také a tak tvoří s Pavlem nerozlučnou ošetřovatelskou dvojku.

Naopak Robert Kopia se vyjadřuje o svých citech poněkud rezervovaně: „Zvířata se mezi zoologickými zahradami převážejí a bohužel i hynou. Snažím se nevytvářet si k nim pouto, mám je rád, ale jejich odchody neprožívám.“ Uhyny, ať už přirozené nebo způsobené nečekanou událostí, k chovatelskému patří. Většinou pohled na trpící zvíře trhá srdce. „To víte, že si taky pobřečíme, ale tak už to prostě chodí. Příroda je drsná,“ říká opičí máma J. Kanichová.

Zaměstnanci Zoo Ostrava patří k nádherně zapáleným nadšencům. V dnešním přetechnizovaném světě plném pájácích mobilů a automatů na cokoli věnují obrovskou péči zachování živočišných druhů a co je hlavní, nabízejí bezedný zdroj citů a poznání. Lidé totiž i ve 21. století přírodu potřebují a vyhledávají. Ostravané mají tu obrovskou výhodu, že ji nacházejí hned v centru města – v pozoruhodné zoologické zahradě.

o zvířatech a lidech

Binturonga nebudi

Parkoviště praskající ve švech a chodníky plné nadšených návštěvníků – to je sen každé zoologické zahrady. Jak ale říká mediální pracovník Zoo Ostrava Stanislav Derlich, každá mince má dvě strany: „Je nám jasné, že kdybychom korzovali mezi lidmi se žirafou na vodítku, máme daleko vyšší návštěvnost. Zvířatům ale musíme zajistit pokud možno přirozené podmínky a co nejméně jim zasahovat do života. Nebudeme budit binturonga, když je pro něj normální část dne prospat, ani vyhánět slony z pavilonu, pokud je jim uvnitř lépe. Co je dobré pro zvířata, často koliduje s tím, co chtějí vidět a zažít lidé. Vyjít vstříc oběma stranám je mnohdy náročné.“

Přesto, nebo právě proto, je ostravská zoo vyhledávaným turistickým cílem. „Naše zařízení se stává nejnavštěvovanějším místem v kraji. Více než polovina lidí, kteří k nám přijedou, není z Ostravy. Přispívá k tomu budování nových výběhů, ale také přírodních stezek,“ říká ředitel Petr Čolas. Ročně areálem projde přes 300 tisíc lidí.

S klokanem v trolejbusu

Chloubou zoo je mnoho úspěšných odchovů cenných a také kriticky ohrožených druhů zvířat. Už dávno ale není pravda, že si ošetřovatelé berou domů malé tygríky, aby se o ně postarali místo biologické matky, případně se s nimi producovali před televizními kamerami. Výjimky se přesto najdou. „Kolegyně si vozila domů malého klokana. V kapse na její hruď měl potřebné teplo a přitímí, krmení z lahve mu taky vyhovovalo. Jenom spolucestující v trolejbusu se mnohdy nestačili divit, co jí to z kabátu vykukuje,“ líčí Derlich. Umělý odchov se podařil a klokan dnes spokojeně žije ve výběhu s ostatními.

Ale každé mládě se takto odchová nedá. „Tři měsíce jsem byla s gibonem lara doma, pak jsem se na dalšího čtvrt roku přestěhovala do zoo. Přizpůsobila jsem tomu úplně všechno. Ale zbytečně. Gibon se dneska neumí chovat ani jako zvíře, ani jako člověk. Neví, čí je. Kouše lidi i ostatní opice. Zní to asi tvrdě, ale bylo by lepší ho tehdy nechat uhynout,“ říká trochu smutně Jana Kanichová, jejímž pracovištěm je pavilon, kterému láskyplně říká opičárna.

Naopak vzácní zoborožci se v zoo rozmnožují právě díky umělému odchovu. Ošetřovatel afrických ptáků Robert Kopia to vysvětluje: „Zoborožci snášejí většinou dvě ‚pravá‘ vejce. Máme zkušenost, že vedle toho snášejí i další vejce, která vždy rozbijí a vyhodí z boudy. Pokud jsme chtěli mláďata, museli jsme včas zasáhnout – jakmile seděla samice na ‚pravých‘ vejcích, odebrali jsme je, aby je nepoškodila

